

Юридичні науки

УДК 327.7

Ільїна Ольга Андріївна

студентка господарсько-правового факультету

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Ильина Ольга Андреевна

студентка хозяйственно-правового факультета

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Ilina Olha

Student of the Economic Law Faculty of the

Yaroslav Mudryi National Law University

**УЧАСТЬ УКРАЇНИ В ІНІЦІАТИВІ ЄС «СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО»:
ЕНЕРГЕТИЧНА СТРАТЕГІЯ ТА ЗАХИСТ ДОВКІЛЛЯ
УЧАСТИЕ УКРАИНЫ В ИНИЦИАТИВЕ ЕС «ВОСТОЧНОЕ
ПАРТНЕРСТВО»: ЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ СТРАТЕГИЯ И ЗАЩИТА
ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ
UKRAINE'S PARTICIPATION IN THE EU INITIATIVE "EASTERN
PARTNERSHIP": ENERGY STRATEGY AND ENVIRONMENTAL
PROTECTION**

Анотація. У статті розглядаються питання партнерства України з Європейським Союзом у рамках сприяння фінансовій підтримці та посиленню енергетичної безпеки країни, стимулювання економічного і соціального розвитку, як проводяться секторальні реформи, як привертається увага суспільства до захисту навколишнього середовища, і які заохочення сприяють міжкультурному діалогу. Проводиться аналіз проблеми, а саме: чи забезпечує Україна, на даному етапі свого розвитку, ухвалення базових законів, а також нормативно-правових актів

вторинного законодавства, спрямованих на імплементацію норм європейського права в українську правову систему у сфері паливно-енергетичного комплексу.

Ключові слова: реформування, партнерство, енергетична стратегія, енергетична безпека, паливно-енергетичний комплекс, захист довкілля, Європейський Союз, «Східне партнерство», Асамблея ENTSO-E, вільна торгівля, інтеграція.

Аннотація. В статті розглядаються питання партнерства України з Європейським Союзом в рамках содействия финансовой поддержке и усилению энергетической безопасности страны, стимулирование экономического и социального развития, как проводятся секторальные реформы, как привлекается внимание общества к защите окружающей среды, и какие поощрения способствуют межкультурному диалогу. Проводится анализ проблемы, а именно: обеспечивает ли Украина, на данном этапе своего развития, принятие базовых законов, а также нормативно-правовых актов вторичного законодательства, направленных на имплементацию норм европейского права в украинскую правовую систему в сфере топливно-энергетического комплекса.

Ключевые слова: реформирование, партнерство, энергетическая стратегия, энергетическая безопасность, топливно-энергетический комплекс, защита окружающей среды, Европейский Союз, «Восточное партнерство», Ассамблея ENTSO-E, свободная торговля, интеграция.

Summary. The article discusses issues of partnership between Ukraine and the European Union in the framework of promoting financial support and enhancing the country's energy security, promoting economic and social development, how sectoral reforms are carried out, how society's attention is drawn to environmental protection, and what incentives contribute to

intercultural dialogue. The analysis of the problem is carried out, namely: whether Ukraine, at this stage of its development, ensures the adoption of basic laws, as well as regulatory and legal acts of secondary legislation aimed at implementing the norms of European law into the Ukrainian legal system in the field of the fuel and energy complex.

Key words: *reform, partnership, energy strategy, energy security, fuel and energy complex, environmental protection, European Union, Eastern Partnership, ENTSO-E Assembly, free trade, integration.*

Постановка проблеми. Дослідження та аналіз проблеми досягнення енергетичної ефективності, та пошук шляхів активізації інвестування в енергетичну інфраструктуру; створення пан'європейського енергетичного ринку завдяки побудові необхідних ліній електропередачі та іншої інфраструктури; підвищення захисту прав споживачів шляхом досягнення високих безпекових стандартів у енергетичному секторі; реалізація Стратегії розвитку енергетичної галузі задля зменшення залежності від традиційних джерел електроенергії та переходу до альтернативних. Обговорення проблематики зміни клімату та захисту довкілля, в безпековому виміру, зокрема диверсифікації джерел постачання, приділяється порівняно менше уваги. Курс на декарбонізацію, зменшення викидів парникових газів державами ЄС.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Аналіз наукових праць та досліджень, нормативно-правових актів первинного та вторинного законодавства та їх проектів.

Мета дослідження. У цій науковій роботі розглядатиметься питання енергетичної стратегії, як України, так і ЄС, а також підходи до розвитку енергетичного сектору країни в період євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Ініціатива «Східного партнерства» була подана Польщею за підтримки Швеції у травні 2008 року у Раді Європейського Союзу. Ця ініціатива передбачала участь 6 країн Східної Європи – України, Молдови, Білорусі, Грузії, Вірменії та Азербайджану у співпраці з ЄС, і була започаткована 7 травня 2009 року. В рамках Програми ЄС пропонує своїм партнерам нові угоди щодо асоціації, що можуть включати договори щодо зони вільної торгівлі для тих країн, які здатні й прагнуть до цього; поступову інтеграцію в економіку ЄС; полегшення подорожування до ЄС шляхом послідовної лібералізації візового режиму, що супроводжуватиметься заходами боротьби з нелегальною імміграцією. «Східне партнерство» також сприяє підтримці демократії та належного врядування, посиленню енергетичної безпеки, стимулюванню економічного і соціального розвитку, проведенню секторальних реформ, захисту навколишнього середовища і заохоченню міжкультурного діалогу [1].

Крім цього, «Східне партнерство» пропонує додаткове фінансування для проектів, спрямованих на усунення соціально-економічних дисбалансів, і підвищення стабільності в країнах-партнерах. «Східне партнерство» надає як двосторонні, так і багатосторонні можливості посиленої кооперації. Країни-партнери наближаються до ЄС з оглядом на їхні індивідуальні можливості та потреби, але разом із тим вони зможуть інтенсивніше співпрацювати над питаннями, пов'язаними з ЄС, мають змогу обмінюватися своїм досвідом і найкращими практиками. У рамках ініціативи передбачено багатосторонній діалог: зустрічі глав держав і урядів; щорічні зустрічі на рівні міністрів закордонних справ; зустрічі чотирьох тематичних платформ (демократія, належне управління та стабільність; економічна інтеграція та наближення; енергетична безпека) [1; 4].

Якщо казати про такий вид енергії як електроенергетика, то одним з головних, на мою думку, євроінтеграційних завдань у цій сфері - є інтеграція об'єднаної енергетичної системи України до Союзу центральноєвропейської електричної мережі відповідно до вимог ENTSO-E (Європейська мережа операторів систем передачі електроенергії). Угода передбачає, що співпраця ЄС і України у сфері енергетики включає такі напрямки: імплементація енергетичних стратегій та політик і розвиток/опрацювання прогнозів та сценаріїв, удосконалення статистичної облікової системи енергетичного сектора, розвиток інфраструктури; створення ефективних механізмів вирішення потенційних кризових ситуацій в енергетиці у дусі солідарності; модернізація та посилення наявної енергетичної інфраструктури, повне відновлення і створення нової енергетичної транзитної інфраструктури; розвиток конкурентоспроможних, прозорих і недискримінаційних енергетичних ринків на основі правил та стандартів ЄС шляхом проведення регуляторних реформ; співробітництво в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства 2005 року; активізація та посилення довготермінової стабільності та безпеки торгівлі енергоресурсами, їх транзиту, розвідки, видобутку, очищення, виробництва, зберігання, транспортування, передачі, розподілу та маркетингу чи збуту енергетичних матеріалів та продуктів на взаємовигідній і недискримінаційній основі відповідно до міжнародних правил, зокрема Договору до Енергетичної Хартії 1994 року, Угоди СОТ і цієї Угоди; досягнення прогресу на шляху встановлення привабливого та стабільного інвестиційного клімату; ефективне співробітництво з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ), Європейським банком з реконструкції і розвитку (ЄБРР) та іншими міжнародними фінансовими організаціями й інструментами для підтримки співробітництва між Сторонами у сфері енергетики; сприяння енергоефективності та енергозбереженню, у тому

числі шляхом формування політики щодо енергоефективності та структури права і нормативно-правової бази з метою досягнення значного прогресу відповідно до стандартів ЄС; розвиток та підтримка відновлювальної енергетики з урахуванням принципів економічної доцільності та охорони навколишнього середовища, а також альтернативних видів палива; просування Механізму спільного запровадження Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату 1997 року з метою зменшення викидів парникових газів шляхом реалізації проектів у сфері енергоефективності та відновлювальної енергетики; науково-технічне співробітництво та обмін інформацією з метою розвитку та удосконалення технологій у сфері виробництва енергії, її транспортування, постачання та кінцевого споживання; співробітництво в рамках європейських та міжнародних органів стандартизації в енергетичній сфері [2-3; 7].

У Брюсселі 28 червня 2017 року під час проведення Асамблеї ENTSO-E підписано «Угоду про умови майбутнього об'єднання енергосистем України та Молдови з енергосистемою континентальної Європи». 07 липня 2017 року Угода набула чинності.

Вважаю, що Україна на даному етапі забезпечує ухвалення базових законів, а також нормативно-правових актів вторинного законодавства, спрямованих на імплементацію норм європейського права в українську правову систему у сфері паливно-енергетичного комплексу.

Наприклад, Закон України "Про ринок природного газу" набув чинності 1 жовтня 2015 р. Ухвалення закону ознаменувало виконання зобов'язання перед Енергетичним Співтовариством, взяті Україною підписанням Договору про заснування Енергетичного Співтовариства та щодо імплементації положень та вимог Третього енергетичного пакета ЄС (Директиви 2009/73/ЄС "Щодо спільних правил для внутрішнього ринку

природного газу" та Регламенту ЄС 715/2009 "Про умови доступу до мереж транспортування природного газу") [4; 6].

Верховною Радою України був ухвалений 22 вересня 2016 р. Закон України "Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики і комунальних послуг".

Закон України "Про ринок електричної енергії" № 4493 ухвалений Верховною Радою України 13.04.2017 у другому читанні та в цілому.

19 липня 2017 року на засіданні Кабінету Міністрів України було схвалено План організації підготовки проектів актів, необхідних для забезпечення реалізації Закону України від 13 квітня 2017 року № 2019-VIII "Про ринок електричної енергії", на сьогодні триває робота з розробки понад 50 актів вторинного законодавства в сфері електроенергетики [5, 8].

У Брюсселі 28 червня 2017 року під час проведення Асамблеї ENTSO-E відбулась церемонія підписання «Угоди про умови майбутнього об'єднання енергосистем України та Молдови з енергосистемою континентальної Європи». Угода набрала чинності 07 липня 2017 року після підписання документу достатньою кількістю системних операторів, що входять до складу Регіональної групи ENTSO-E «Континентальна Європа». ENTSO-E почало публікувати дані про об'єднану енергосистему України на електронній онлайн-платформі ENTSO-E Transparency Platform. У листопаді ДП «НЕК Укренерго» підписало меморандум з ключовими виробниками електроенергії – НАЕК «Енергоатом», ПАТ «Укргідроенерго», ПАТ «Центренерго», ТОВ «ДТЕК Енерго» та ПАТ «Донбасенерго» [9].

В 2017 році Міненерговугілля спільно з Центром передового досвіду НАТО з енергетичної безпеки (м. Вільнюс, Литовська Республіка) проведено на базі ДП "НЕК "Укренерго" командно-штабні навчання з питань критичної електроенергетичної інфраструктури та реагування на загрози порушення стійкості її функціонування.

Державне агентство резерву України в рамках Концепції реформування системи державного матеріального резерву, стало ініціатором впровадження вимог Директиви 2009/119/ЄС, яка зобов'язує держави-члени Європейського енергетичного співтовариства до створення мінімальних запасів сирової нафти та нафтопродуктів на випадок надзвичайних ситуацій [10-11].

Разом із спеціалістами Енергетичного Співтовариства Держрезерв розрахував мінімальний обсяг нафти та нафтопродуктів, а також розробив план заходів до робочого плану по імплементації Директиви 2009/119/ЄС [11].

Наразі здійснюються заходи для подальшого реформуванні ринків газу та електричної енергії відповідно до норм та правил Третього енергопакету ЄС та реалізації положень оновленого Меморандуму про взаєморозуміння щодо Стратегічного Енергетичного Партнерства між Україною та Європейським Союзом спільно з Європейським Співтовариством з атомної енергії. Україна приймає активну участь в обговоренні можливих змін до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства [5; 12].

Якщо повертатись до нормативно-правових актів, вважаю, що важливим кроком у паливно-енергетичному комплексі України можна назвати розробку Міністерством енергетики та вугільної промисловості документа під назвою «Енергетична стратегія України на період до 2035 року: Безпека, ефективність, конкурентоспроможність», який був схвалений Урядом України 18 серпня 2017 року. Вона (стратегія) визначає курс на досягнення Україною певної енергетичної незалежності та спрямована на залучення власних ресурсів. Загальною метою є забезпечення потреб суспільства та економіки в паливно-енергетичних ресурсах у технічно надійний, безпечний, економічно ефективний та екологічно прийнятний

спосіб для гарантування поліпшення умов життєдіяльності суспільства. Головними цілями прийнятої Енергетичної стратегії є забезпечення: переходу на сучасну систему управління галуззю; інтеграції газових і електроенергетичних мереж в енергетичний простір ЄС; переходу на ринкові відносини в ПЕК; покращення інвестиційної привабливості галузі; розвиток свідомого та енергоефективного суспільства [13].

Досягнення цілей, визначених Стратегією, передбачається здійснювати поетапно шляхом виконання планів заходів, що створить умови для виведення енергетичного комплексу України на принципово новий, якісний рівень розвитку: реформування енергетичного сектору (до 2020 року); оптимізація та інноваційний розвиток енергетичної інфраструктури (до 2025 року); забезпечення сталого розвитку (до 2035 року).

Наразі для забезпечення реалізації першого етапу Енергетичної стратегії України до 2035 року розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06 червня 2018 р. № 497-р схвалено План заходів з реалізації Енергетичної стратегії України до 2035 року «Безпека, енергоефективність та конкурентоспроможність» (далі – План). Упродовж цих двох років (2017-2018 рр.) головні акценти були зроблені на впровадження реформ та формуванні конкурентного та інвестиційно привабливого середовища. Дії з реалізації першого етапу ще будуть впроваджуватися до 2020 року. Національна Стратегія та План, звісно ж, перегукується актуальним проектом Енергетичної стратегії ЄС, де пропонується п'ять цілей, досягнення яких передбачає створення повноцінного внутрішнього енергетичного ринку Європейського Союзу [13].

Серед них виділяють: досягнення енергетичної ефективності шляхом активізації інвестування в енергетичну інфраструктуру; створення пан'європейського енергетичного ринку завдяки побудові необхідних ліній

електропередачі та іншої інфраструктури (передбачається, що країни, які не входять до Європейського союзу, повинні будуть відокремитись від загального європейського ринку, у той же час, політика передбачає поглиблення відносин з країнами-сусідами ЄС та їх залучення до формування всеохоплюючого внутрішнього енергетичного ринку); підвищення захисту прав споживачів шляхом досягнення високих безпекових стандартів у енергетичному секторі; реалізація Стратегії розвитку енергетичної галузі задля зменшення залежності від традиційних джерел електроенергії та переходу до альтернативних (побудова взаємовигідних та надійних відносин з постачальниками енергетичної сировини з-поза меж Європейського союзу та транзитними країнами) [12-13].

Спільна енергетична політика ЄС та створення Енергетичного союзу все тісніше пов'язується з проблематикою зміни клімату та захисту довкілля, в безпековому виміру, зокрема диверсифікації джерел постачання, приділяється порівняно менше уваги. До 2020 р. Єврокомісія прагне досягнути збільшення взаємозв'язку енергосистем держав ЄС на 10%, стимулюючи спільні енергетичні проекти, серед яких виділяються проекти зміцнення зв'язку електромереж Іберійського півострова з Францією, Західних Балкан з Центральною Європою, Балтійських країн з мережею ЄС. Найбільш ізольованими наразі є енергосистеми Кіпру, Польщі, Іспанії та Великобританії.

В рамках курсу на декарбонізацію Єврокомісія працює над проектами диверсифікації економіки регіонів, які залежать від горючих корисних копалин (окремі регіони Польщі та Словаччини). Але деякі держави, особливо Східно-Центральної Європи, продовжують субсидіювати транспорт та промисловість, що залежать від горючих копалин, ускладнюючи декарбонізацію. ЄС вдалось досягти мети щодо зменшення

викидів парникових газів на 20% до 2020 р., втім він прагне пришвидшити декарбонізацію таких чутливих галузей як транспорт та автомобілебудування, впроваджуючи нові норми щодо викидів або ж стимулюючи інноваційне виробництво [14].

Також зменшувати викиди парникових газів державам ЄС допомагає Система торгівлі викидами, за якою 11 000 промислових об'єктів 31 держави (ЄС + Ліхтенштейн, Ісландія та Норвегія) зобов'язані купувати дозволи на викиди шкідливих газів та можуть торгувати ними з іншими підприємствами, що здорожує використання горючих корисних копалин і спонукає до економії та пошуку альтернативних джерел енергії [14].

Висновки. Отже, участь України в Програмі ЄС «Східне партнерство» сприяє фінансовій підтримці та посиленню енергетичної безпеки країни, стимулює економічний і соціальний розвиток, проводяться секторальні реформи, привертається увага суспільства до захисту навколишнього середовища і щиро заохочує міжкультурний діалог. Вважаю, що Україна на даному етапі забезпечує ухвалення базових законів, а також нормативно-правових актів вторинного законодавства, спрямованих на імплементацію норм європейського права в українську правову систему у сфері паливно-енергетичного комплексу. Аналіз звітів органів державної влади з виконання Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» за 2018 рік, вказує на необхідність оновлення Плану заходів з реалізації Енергетичної стратегії України до 2035 року «Безпека, енергоефективність та конкурентоспроможність», схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06 червня 2018 р. № 497-р, у частині актуалізації окремих заходів Плану, а також термінів та індикаторів їх виконання.

Література

1. Інформація з офіційного сайту Представництва України при Європейському Союзі і Європейському Співтоваристві з атомної енергії. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/eu-policy/east-partnership>
2. Українська національна платформа форуму громадянського суспільства Східного Партнерства «Україна в координатах Східного Партнерства 2017-2020»; Експертна оцінка Спільного робочого документу «Східне Партнерство – 20 очікуваних досягнень до 2020 р.: фокусуючись на головних пріоритетах та реальних результатах» Дослідження виконане експертами Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного Партнерства (Загальна редакція Г. Максака та О.Машталер). URL: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Report_Ukrainian.pdf
3. Аналітичний документ «Порівняльний аналіз «20 очікуваних досягнень Східного партнерства до 2020 р.» з положеннями Угоди про асоціацію: якою є додана вартість для відносин Україна-ЄС?» Дослідження виконане експертами Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства (Під редакцією Ю.Вдовенка). URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Web_ua_AAЕap-deliverables_civic_synergy_ua_2018.pdf
4. Інформація з офіційного сайту Національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного Партнерства. URL: <http://eap-csf.org.ua/eastern-partnership/pro-shidne-partnerstvo/>
5. Меморандум про взаєморозуміння щодо Стратегічного Енергетичного Партнерства між Україною та Європейським Союзом спільно з

Європейським Співтовариством з темної енергії від 24.11.2016 року.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-16

6. Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, ДП «НЕК «УКРЕНЕРГО» «Огляд стану та перспективи розвитку міждержавних електричних мереж. Транскордонні передачі електроенергії загальноєвропейської енергосистеми ENTSO-E» Підготовлено відділом Стратегічного планування та аналізу Групою аналізу Київ – 12/2018. URL: <https://ua.energy/wp-content/uploads/2018/12/Transkordonni-peredachi-elektroenergiyi.pdf>
7. Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, ДП «НЕК «УКРЕНЕРГО» Відокремлений підрозділ «Науково-проектний центр розвитку об'єднаної енергетичної системи України» (НПЦР ОЕС України) «Огляд аналітичних робіт міжнародних енергетичних організацій щодо стану та сценаріїв розвитку світової енергетичної сфери з прогнозом інвестування в енергоефективність» Підготовлено відділом інформаційно-аналітичної роботи департаменту міжнародного співробітництва та євроінтеграції Київ – 6/2018. URL: https://ua.energy/wp-content/uploads/2018/06/2.-rozvyt_svit_energet_sfery.pdf
8. Центр міжнародних досліджень Дипломатична Академія України імені Геннадія Удовенка при МЗС - Аналітична записка – липень 2018; Надія Коваль, Борис Зайцев «Реформування ЄС: потенційні наслідки для політики європейської інтеграції України». URL: <http://da.mfa.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/AZ-Reforma-YES-cherven-2018-sajt-ukr.pdf>
9. Запукхляк І.Б. Сучасний стан та проблеми газотранспортної системи України у контексті євроінтеграційних процесів. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/8_2017/11.pdf

10. Обсяги ПСГ України. URL:
<https://naftogazeurope.com/subcategory/en/GasStorage>
11. Building the European Energy Union. URL:
https://www.ambrosetti.eu/wp-content/uploads/Building-the-European-EnergyUnion_Full-Report_ENG1.pdf
12. Калтигіна С. В., Шанчук А. І., Єсипенко Ю. В., Печериця О. В. Державний науково-технічний центр з ядерної та радіаційної безпеки, м. Київ, Україна Ядерна енергетика у контексті енергетичної політики Євросоюзу. URL:
https://www.sstc.com.ua/documents/journal/2018/1/Texts/1_1_2018_text.pdf
13. Звіт Міністерства енергетики та вугільної промисловості України про стан реалізації Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» за 2018 рік. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245351520>
14. Малярєнко В.А., Лисак Л.В. «Енергетика. Довкілля. Енергозбереження» за загальною редакцією проф. В.А. Малярєнка., Харків «Рубікон», 2004. URL:
<http://eprints.kname.edu.ua/3580/1/Book.pdf>

References

1. Information from the Official Site of the Delegation of Ukraine to the European Union and the European Community on Atomic Energy [Electronic resource] - Access mode: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/eu-policy/east-partnership>
2. Ukrainian National Platform of the Civil Society Forum of the Eastern Partnership "Ukraine in the Coordinates of the Eastern Partnership 2017-2020"; Expert evaluation of the Joint Working Paper "Eastern Partnership -

- 20 expected achievements by 2020: focusing on key priorities and real results" The study was conducted by experts from the Ukrainian National Platform for the Eastern Partnership Civil Society Forum (Rev. G. Maksaka and O. Mashtaler) [Electronic resource] - Access mode: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Report_Ukrainian.pdf
3. Analytical document "Comparative analysis of 20 expected achievements of the Eastern Partnership till 2020" with the provisions of the Association Agreement: what is the added value for EU-Ukraine relations? "The study was carried out by experts of the Ukrainian National Platform of the Eastern Partnership Civil Society Forum (edited by Yu .Vodovenko) [Electronic resource] - Access mode: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Web_ua_AAEap-deliverables_civic_synergy_ua_2018.pdf
  4. Information from the official website of the National Platform of the Eastern Partnership Civil Society Forum [Electronic resource] - Access mode: <http://eap-csf.org.ua/eastern-partnership/pro-shidne-partnerstvo/>
  5. Memorandum of Understanding on a Strategic Energy Partnership between Ukraine and the European Union in conjunction with the European Community of Tuna Energy of 24.11.2016 [Electronic resource] - Access mode: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-16
  6. Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine, State Enterprise "NPC UKRENERGO" "Review of the state and prospects of development of interstate electric networks. Transboundary Transmission of Electricity in the Pan-European Energy System ENTSO-E »Prepared by the Strategic Planning and Analysis Division by the Analysis Group Kyiv - 12/2018 - [Electronic resource] - Access mode: <https://ua.energy/wp-content/uploads/2018/12/Transkordonni-peredachi-elektroenergiyi.pdf>

7. Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine, State Enterprise "NEC" UKRENERGO "Separated subdivision" Scientific and project center for the development of the united energy system of Ukraine "(NPFSSR UES of Ukraine)" Review of analytical work of international energy organizations regarding the state and scenarios of the development of the world energy sector with forecast of investing in energy efficiency "Prepared by the department of information and analytical work of the Department of International Cooperation and European Integration Kyiv - 6/2018 - [Electronic resource] - Access mode: https://ua.energy/wp-content/uploads/2018/06/2.-rozvyt_svit_energet_sfery.pdf
8. Center for International Studies Diplomatic Academy of Ukraine named after Gennady Udovenko at the Ministry of Foreign Affairs - Analytical note - July 2018; Nadia Koval, Boris Zaitsev "EU Reform: Potential Impact on Ukraine's European Integration Policy" - [Electronic resource] - Access mode: <http://da.mfa.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/AZ-Reforma-YES-cherven-2018-sajt-ukr.pdf>
9. Zapukhlyak I.B. Current state and problems of the gas transportation system of Ukraine in the context of European integration processes [Electronic resource] - Access mode: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/8_2017/11.pdf
10. Volumes of UGS of Ukraine [Electronic resource] - Mode of access: <https://naftogazeurope.com/subcategory/en/GasStorage>
11. Building the European Energy Union [Electronic resource] - Access mode: https://www.ambrosetti.eu/wp-content/uploads/Building-the-European-EnergyUnion_Full-Report_ENG1.pdf
12. S.V. Kaltigina, A.I.Shchunchuk, Yu.V. Yesipenko, O.V. Pecherytsia State Scientific and Technical Center for Nuclear and Radiation Safety, Kyiv, Ukraine Nuclear power engineering in the context of the EU energy policy

[Electronic resource] - Access mode:
https://www.sstc.com.ua/documents/journal/2018/1/Texts/1_1_2018_text.pdf

13. Report of the Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine on the state of implementation of the Energy Strategy of Ukraine for the period up to 2035 "Security, Energy Efficiency, Competitiveness" for 2018 [Electronic resource] - Access mode:
<http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245351520>
14. VA Malyarenko, L.V. Lysak "Energy. The environment Energy saving "as general edited by prof. VA Malyarenko., Kharkov "Rubicon", 2004 [Electronic resource] - Access mode:
<http://eprints.kname.edu.ua/3580/1/Book.pdf>